

A rábéli zsidóság története

(avagy hogyan lett a mikvé-ből borsózó verem)

Mikor, honnan, hogyan települt be Nagyrábéra a zsidóság, azt senki sem tudja megfelelő írásos dokumentumok híján, pontosan. Botor dolog is lenne bármiféle „bizonyossággal” előállni, illetve azt állítani, a nagyon hiányosan rendelkezésre álló források alapján, a hályogkovács bátorságával levont tanulságokból, hogy az én bizonyosságom maga a teljes Bizonyosság. Nem. Én csak néhány emléket idézve, kevés, de adathozható családi tényeket sorolok fel hallomásból ismert dolgok között, amelyeknek némi tagadhatatlan köze van a rábéli zsidóság történetéhez.

Mi is voltaképpen a bizonyosság? A holocaust az. Induljunk hát innen, visszafelé az időben. Időutazásunk homályos és rövidke lesz, és őszintén valljuk be, egyben kevésbé tudományos is.

A holocaust előtt

A deportálások idején Rábén, Csillag Emil hitközségi gondnok összeírása szerint, (Halmos S: „Emlékezz meg”, Nagyrábé, 239. o.), az összlakosság kevesebb, mint 1,2 %-a volt zsidó: azaz 49 fő. (Ugyanakkor a deportáltak listája 3 debreceni lakost is tartalmaz. Forrás: Halmos S. : „Emlékezz meg” c. könyve.)

Ez a létszám hozzávetőlegesen 15 – 16 család között oszlott meg. (Némi bizonytalanságot a magyarosított családnevek okoznak, valamint közrejátszik az a tény is, hogy ez az adat nem hivatalos. Ugyanis már ebben az időben is divat volt a hitközség életében nem részt venni, magát az embernek nem zsidónak vallani.)

(Zsidó családnevek Rábén: Csillag, Feldheim, Friedmann, Goldstein, Grünwald, Klein, Lóvi, Planer, Rosenfeld, Róth, Singer, Teitelbaum, Tischler, Tímár, Weinberger)

Ez a lélekszám már eltart egy hitközséget zsinagógástól, rituális fürdővel, sakterrel (Schlachter= Schlächter= hentes vagy mészáros, jiddis-németből magyarítva), külön temetővel és esetleg rabbival együtt.

Megjegyzés: maga a jiddis nyelv Ukrajnában és a mai Lengyelország területén alakult ki.

Fontos tény, hogy a volt zsidó temető a régi rábói temető kerítéssel elkülönített része (a mai kultúrház mögötti rész, HRSZ:946), de része, ami arra utal, hogy Rábén a zsidóság az akkori társadalmi-politikai viszonyok között, részben önszántából, részben kitzsáztatva, elkülönülten, de nem gettósítva élte életét a falusi lakosság szerves részeként, beépülve annak mindennapjaiba.

Nem tekintve a szégyenletes zsidótörvényeket, amiket semmiképpen sem a falusi lakosság, hanem a németbarát, úri Magyarország politikusai hoztak, nem csekély külső nyomásra, a rábói zsidóság sok tekintetben a magyar (más, nem üldözött vallású) lakossággal megközelítőleg azonos életformában, hasonló, de közel sem egyenlő állampolgári jogokkal élte hétköznapjait.

I/1.) Hogyan élt, mit is csinált a rábói zsidóság?

A zsidók nagyobb részt kereskedők és iparosok, kisebb részt földművesek voltak. A legjellemzőbb azonban az volt, hogy az iparkodás mellett némi földbirtokkal is rendelkeztek, és ilyen módon, több lábon álló gazdaságok jöttek létre. A legtehetősebbek földbirtokosságig is vitték.

A zsidók dolgos mindennapjai, eltekintve a vallási szokásokról, (a jiddis és a héber visszaszorult a lakásokba és főleg a zsinagógába), a más felekezeti lakosságéhoz igen hasonlóan zajlottak. A családi visszaemlékezések szerint, csaknem minden zsidó család vallásos életet élt; betartva Mózes törvényeit, tisztelve a Tórát (= Mózes 5 könyve). Kimondottan ortodox famíliáról nem szól a fáma.

A földművesek zöldhajnalban keltek állataikhoz, mentek ki a mezőre (nagyapám a még félálomban lévő apámat feldobta a ló hátára, s ha ő a másik oldalán a lónak leesett, akkor minden teketória nélkül visszalódította annak a hátára), akárcsak a magyar lakosság.

A falusi kereskedelem jelentős része a zsidóság kezén volt: fűszer, gyarmatáru, cipő, csizma, textil, ruházat, de leginkább a klasszikus szatócsüzlet, a zsidó kis, sarki üzlete, amelyben a korabeli igényeknek megfelelően a vasárutól kezdve, a gyufán, az élesztőn, a petróleumon, a varrótünn, a cipőpertlin keresztül, egészen a haskötőig mindent meg lehetett kapni, ráadásul hozomra, azaz hitelben. Mert pénze aztán nem volt a falusi lakosság zömének.

A zsidóság prominens személyiségei (értsd: a leggazdagabbak) benne voltak mindenféle, a falu gazdaságát igazgató választmányban, pl. a Hangya Szövetkezet elnökségében, az Iparos Kör vezetésében stb. Politikai közszereplés kizárva.

A sok évszázados együttélés- s hogy hány ez a sok, arra még visszatérünk-, jelentős asszimilálódáshoz, hasonuláshoz vezetett a rábói zsidóság köreiben.

Ez elsősorban a zsidó vallási rítusok fellazulásában, a hagyományok szigorának oldódásában mutatkozott meg. Mondhatnánk azt is, hogy a zsidóság „elvilágiasodása” magyarosra sikerült, amin nincs mit csodálkozni.

A zsidó fiatalok (férfiak) bálokon, ipartestületi rendezvényeken, a szüreti multságokon együtt vigadtak a magyar fiatalokkal, együtt kártyáztak, biliárdoztak az Iparos Körben. Együtt leventéskedtek, együtt alkottak műkedvelő (színjátszó) köröket, közkedvelt népszínművek előadására, valamint futballcsapatot. Kialakult tehát egy közös falusi kultúra.

A falu befogadó voltának, a zsidóság nagyfokú asszimilálódásának különös, de igen figyelemre méltó bizonyosságai a zsidók ragadványnevei. Ezek a nevek mindig találóak és néha pejoratívák is: Seregi Gyenge, Nyálas Dajka, Csizmaszár Dajka stb.

Hasonlóan képződtek a zsidók ragadványnevei is: „Mohon b.szi”, akinek az eredeti nevét nem tudom, de azért hívhatták így, mert igen szapora volt nála a gyermekáldás; ugyanez a helyzet az „öreg Lóga Fa..i”-val is, akinek korcsmája volt, ahol Rebók nagyanyám szolgálkodott.

Ő talán azért volt Lóga, mert Mohon hittársával szemben éppen kevés volt a gyereke. Vegyük észre, hogy ezek nagyon régi ragadványok, u. i., még a XIX. sz.-ból valók.

Néhány életmódbeli különbségre, amelyek az eltérő vallásokból fakadtak, röviden ki kell azonban térnünk, miközben közel sem állítom, hogy kifogástalanul és a maga teljességében jellemezném a zsidók életmódját, sőt még azt sem, hogy a lényegét ragadom meg annak. A mai olvasó jószérével már azt sem tudja, hogy mit művelt a sakter, mire szolgált a rituális fürdő, mi volt kóser, mi nem.

Ne várjon hát a kedves olvasó precíz definíciókat, mert csak gyerekkori emlékeimre, elmondásokra, mondhatni közhelyekre, hagyatkozhatok anélkül, hogy a zsidó vallás rendkívül bonyolult szokásrendszerét, előírásait, imádkozási és gyertyagyújtási ceremóniáit, az ünnepek kronológiáját, eltérő időszámítását (most éppen 5766-ot írnak, és most jön valamikor a zsidó újév) ismerném. A zsidóság a szombatot ünnepelte olyan módon, hogy akkor semmit sem volt szabad dolgozni. Már péntek este fel kellett rá készülni megfelelő ceremóniák között.

Zsinagóga: értsd, zsidó templom, ahol a szertartások, istentiszteletek zajlottak, ami küllemében Rábén semmiben sem tért el egy téglából épült, cseréptetős falusi háztól. Ezért legfeljebb imaháznak mondhatjuk azt.

A belsejére igen halványan és csak azért emlékszem, mert átellenben laktunk vele a Hajnal utcán, egy nádfedeles házban.

Amikor én láttam, olyankor mindig kongott az ürességtől. Bútorzata sötétzöld volt. A szentély a keleti falon volt, szekrényekkel, talán valami oltárfélével, tóratartóval.

A szentély-rész faragott oszlopok által tartott, 80 – 100 cm magas rögzített paravánnal volt elválasztva a két padsortól. Mindig valamilyen furcsa szag lengte át. A szentély keleti falán mintha drapériák is lettek volna, és a szentély maga a padló síkjából nem volt kiemelve.

Képtelen vagyok felidézni bármiféle elkülönítést a férfiak és a nők számára. Legfeljebb a két padosor szolgálhatott akként, ahogy ez a református templomokban is megvan.

Mikve: rituális fürdő, amibe kifejezetten nem a testi higiénés fürdés végett, hanem ellenkezőleg a lelki megtisztulás biztos tudatában és vágyával merítkeztek a hithű férfiak és nők. Persze nem „koedukáltan”. Ez a medence Rábén ugyanabban az udvarban álló, külön épületben volt elhelyezve, ahol a templom is állt. A külön épület a telek Nagytca felőli határához esett közel, és a medencét tartalmazó helyiségen kívül másik terme is volt, aminek esetleges rendeltetéséről később szólok. A medencék alig voltak nagyobbak, mint egy-egy méretes vízóra-akna. Lépcsője volt, és simára volt betonozva. Ezeket eső- és talajvízzel töltötték fel. A medencék összeköttetésben álltak egy mással. A kisebbiket valószínűleg kóserolásra használták fel.

A mikve egyidős a zsidósággal, használata Mózes könyveiben szabályozott. Egyik legrégebb példánya a Holt-tenger melletti, Meádá nevű magaslaton van sziklába vájva. A rábéli mikve higiéniját ne firtassuk, akárcsak a Gangeszben való fürdését sem.

Manapság egy modern mikve, pl. Budapesten, ki van csempézve, szűrt, fertőtlenített vizet keringetnek benne, jakuzzival van kombinálva, és minden elképzelhető komforttal, orvosi felügyelettel el van látva.

A rituális fürdő összefonódott a régi zsidóság legbensőségesebb magánéletének legintimebb szférájával is. Erre álljon itt egyetlen példa: a zsidó asszony menzesének teljes befejeződését követő hetedik napon, előírt megelőző és követő imák közepette, megmerítkezett a mikvében, és csak ezt követően élhetett házasetet, amire a Tóra gyakorlatilag fel is szólította, ahogy azt megelőzően eltiltotta.

Bizonyítékaim nincsenek ugyan, de a vallási hagyományok korábban említett fellazulása miatt úgy vélem, hogy az írás szigorát általában sem, és ez esetben sem vették annyira szigorúan Rábén.

Rabbi: zsidó pap, hittudós, a Tóra legfőbb értője és magyarázója, a hitközség feje. A rabbi a biblia szerint Lévi törzséből kerültek ki az ősidőkben, illetve a közösség választotta őket rátermettség és az elhivatottság szerint. Manapság rabbi-képzők működnek a világban, akárcsak a papneveldek a katolikusoknál vagy pl. a Református Hittudományi Egyetem Debrecenben.

Külön jogosítvány birtokában a rabbi végzik a többi ceremónia között a fiúsecsemők körülmetélését, ami az Örökkévalóval kötött szövetség egyik legfontosabb záloga.

Megjegyzés: a rábái zsidóságnak nem volt mindig saját egyháza, körülmetélő rabbija, temploma. A közösség hol Biharnagybajomhoz, hol Püspökladányhoz tartozott. Volt úgy pl., hogy a tordai rabbi temetett.

Sakter: ő volt, röviden fogalmazva, a hitközség kóser (kóser az, ami a zsidó étkezési szokásoknak megfelel) hentese. Mózes tiltása értelmében a zsidók semmi tisztátalan állat húsát sem eheték meg. A sertés, pl. semmilyen módon sem lehetett kóser.

A rábái sakter ugyanabban a Hajnal utcai épületben lakott, amiben a templom, és külön, kis épületben, lásd a korábbiakat, a mikve is működött. Elképzelhető, hogy a mikve épületének másik helyisége éppen a kóser vágások céljára szolgált.

Szemtanúja voltam, hogy a sakter hogyan vág le egy libát, hogyan folytatja ki a vérét, preparálja ki a begyét egy borotvaéles késpengével, amit egy titokzatos dobozból vett elő. A begyét ezt követően felfújta, és hogyha az nem volt lyukas, illetve egyéb szempontok szerint is megfelelő volt, akkor és csakis akkor, a liba húsa kósernek deklaráltatott.

A zsidó házaknál voltak úgynevezett kóser és nem kóser főző edények, amelyeket szigorú rend választott el egymástól.

Ennyit a szembeszökő különbségekről, amelyek sorát azzal a tilalommal zárom, hogy a zsidók nem házasodhattak gójokkal (nem zsidókkal). Noha ez a törvény is fellazult már a holocaust előtt, mégis fehér hollónak számított egy-egy vegyes házasság.

Nos, egy ilyen vegyes házasságból származom én, annak minden hátrányával és talán némi előnyével is. A tisztán zsidó rokonságban még a holocaust után is mislingnek (Mischling: keverék) számítottam. Azt, hogy melyik szülőm volt izraelita, vezetéknevem azonnal elárulja.

Itt ismét visszatértem az asszimiláció kérdésköréhez családi nevem kapcsán. Hogyan hatottak a hírhedt zsidótörvények az asszimilációra, azt nem vagyok hivatott taglalni, de nem is vagyok képes rá.

Hadd álljon itt a tudálékosság helyett ismét egy családi példa: (Esett már szó a zsidó nevek magyarosításáról, ami hivatalos eljárásban általában úgy ment végbe, hogy a magyarosított név legalább hangzásban hasonlítson a régire vagy nemes egyszerűséggel a név jelentésének magyar tükörfordítását alkalmazták, és azt hivatalosan kérelmezni kellett a mindenkori vallás- és közoktatási minisztériumtól.)

Láttam gyerekkoromban Csillag nagyapám anyakönyvi kivonathoz hasonló hivatalos iratát, amelyben szó szerint ez állt: „Már gyerek korától Csillagnak hívják”. Ugye, nem hangzik ez túlzottan hivatalosnak és szabályosnak? Meglehet, hogy „konspirálni” kellett a magyarosításért, és rendes summát leperkálni.

Csillag nagyapám, Csillag Béni, kereskedő (Rebök nagyanyám szerint „masinás zsidó”), 22 éves B.-tordai lakos 1885. jun. 4.-én vette nőül Schwartz Fánit, aki akkor 18 éves volt. Az esketés helye Nagy-Rábé, az esketést Jungreiß Sámuel bajomi főrabbi végezte.

Kérem a kedves olvasót, hogy most kapaszkodjon meg, mert hirtelen belepottyan az 1940-es évek zsidópolitikájának egy valós epizódjába. Ötvenöt évvel a nevezetes esküvő után, 1940-ben, a B.-ujfalui alispáni hivatal, az egykori vőlegény nevét visszamenőlegesen az alábbiak szerint helyesbítette. Idézem:

„3052/1940 alisp. 44/1940

A magy. kir. Vallás és Közoktatásügyi Miniszter 1940. február 29-én 6907/1940. II. szám alatt kelt rendeletére feljegyeztetik, hogy a vőlegény és atyja neve nem „Csillag-Stern”, hanem „Stern”. Ezzel a téves bejegyzés kijavítottatik.

Berettyóújfalu, 1940. V/17.

Nadányi Zoltán

főlevéltáros”

Ezt a „traumát” szegény nagyapám kevéssel élte túl, mert ugyanez év nyarán, júniusban, gyomorrákban meghalt. Mondanom sem kell, hogy nem a miniszter vagy Nadányi főlevéltáros úr ment a gyomrára.

Apropó! Masinás zsidó: olyan zsidó vándorkereskedő, akinek a nyakába akasztott tálcaszerű faládában van az egész árukészlete, amivel házal és ilyeneket kiabál: „Bicska, beretva, tűzkő, tűzkő!”. A masina egyébként foszforos gyufát jelentett. Tehát a masinás zsidót az asszonyok főleg tűért, cérnáért, de legfőképpen gyufáért várták. (A tűzkő forgalmazása állami monopólium volt.)

Nem ígérhetem, hogy a következő, már nem túlzottan hosszú részben, nem lesznek családi vonatkozások, ugyanis egyéb hiteles források nem állnak rendelkezésemre a rábéli zsidóság történetéhez. Konkrétumok semmiképpen sem. Igaz, nem is nagyon kutattam utánuk.

Tehát: minthogy apám egy szegény református lányt vett feleségül, és áttért nagyapám halálát követően maga is a református hitre, végre engem is megkereszteltek. Így fordulhatott elő, hogy én emlékszem a keresztelőmre. Emlékszem, ahogy Sípos Károly tiszteletes úr egy fényes kancsóból hideg vizet öntött a fejemre, amit néhai Papp Gyuláné, a keresztanyám, törölgetett a fejemről. Félttem. A templom erősen visszhangzott. Addig a pillanatig pogány voltam, mert se a rabbi, se a református pap nem keresztelt meg.

I/2. Mióta élhettek zsidók Nagyrábén?

Jobb híján ismét a családom Csillag ágához kell nyúlnom, amelynek eredetét 1796-ig sikerült adekvát módon visszavezetnem. Ekkor még a családot Stern-nek nevezték és a hozzánk vezető ős Újfehértón élt.

Közvetlen ősünk Bihartordán telepedett le az 1700-as évek végén, az 1800-as évek legelején, mert a dédapám Tordán született 1826-ban. Őt Mártonnak hívták. Feltételezhető, de még bizonyítékom nincs rá, hogy fehértói ősöm már Fehértón született. Szüleinek minimum egy emberöltővel öregebbeknek kellett lenniük (ez kb. 25 évet jelent). A Sternnek tehát az 1700-as évek második felében már Magyarországon éltek. Nagyapám tordai kocsmáros lányát vette feleségül, először Rétszentmiklósról, majd Nagy-Rábéba költöztek. Nem állíthatom, hogy a Csillag család volt a legelső zsidó család a korabeli Rábén, vagy a környező lápvilág valamelyik közeli falvában.

Joggal feltételezhető azonban, hogy a zsidó benépesedés legelőbb a XVIII. sz. elejére, de legkésőbb második felére tehető Rábén is. Családi szájhagyomány, hogy a Stern család ősei Lengyelországból, Galiciából migráltak az Osztrák-Magyar Monarchia területére. Foglalkozásuk kereskedő, kocsmáros, regálé-bérlő stb. volt.

Történelmi tény, hogy az újkori Európa feudális államai elég korán kezdték kiűzni a zsidókat területükről. Spanyolország, pl. már Kolumbusz korában, a franciák a XVII. sz.-ban, majd sorra következtek a többiek. A zsidóság mind keletebbre szorult. Nagy befogadó volt Lengyel- és Oroszország mellett az Osztrák-Magyar Monarchia is. A jiddis nyelv birtoklását egyértelműen bizonyítják a németes hangzású és írású családnevek, valamint a legrégebbi zsidó matrikulák kettős nyelvezete. A jiddis nyelv viszont a mostani Ukrajna és Lengyelország területén teljesedett ki. Tehát a magyar zsidóság főleg onnan hozhatta

magával. Nagy kérdés viszont, hogy milyen állapotban és mikor vitte oda. A honnan szerintem azért nem kérdés, mert az csak német nyelvterület lehetett. Nem tudom a választ arra sem, hogy a korabeli zsidóság, miért éppen majdani gyilkosainak a nyelvét választotta. Talán az ott tartózkodásuk időtartama lehet a megoldás kulcsa.

Később vagy egy időben a kiűzetetéssel megindult a visszaszivárgás (migráció) is. Ennek fényes bizonyítéka a fasizmus és Hitler által elérhető 6 millió európai zsidó likvidálása.

A holocaust után

II/1. Hogyan lett a mikvéből bőrszó

A csaknem totális zsidó- és részleges cigányirtás ellenére a rábéli zsidóság egy része túlélte a lágereket, a munkaszolgálatot, gettókat stb. Erre legnagyobb esélye a legerősebb, legegészségesebb fiatal felnőtteknek, közülük is inkább a férfiaknak volt, mert a háborúra átállított gyárakban és a földeken, munkaszolgálatban ők bírták legtovább a megpróbáltatásokat.

Így pl. az én családomból, engem és a nővéremet leszámítva, 7 férfi és 1 nő élte túl a holocaustot. A többi rábéli zsidó család túlélési rátájáról nincs információ. Ezért nem lehet összehasonlítási alapot sem, hogy az én családom mennyire volt szerencsés, a sors kegyeltje, ha egyáltalán egy ilyen esetben szabad és lehet szerencséről beszélni.

A visszatért Csillagok közül csak Ernő unokatestvéremet vitték el Rábéről. A többiek nem. Sem Ernő, sem a többiek, sőt más családok túlélői sem Rábéra jöttek vissza, hogy letelepüljenek.

Egyetlen kivétel azért mégis akadt. Ő visszatért és folytatta a háború előtti tevékenységét, őt Grünwald Józsefnek hívták, aki toll- és bőrkereskedő volt.

Odamaradt családja helyett újat alapított. A „tollaszidó”, őt csak így hívták a faluban. Figurája a szüreti mulatságok elmaradhatatlan, gúnyolódási céltáblája volt (kb. egy szinten Bugyi Sándorral, a debreceni talyigással).

Szépen szaporodó családja és néhai Matuz Imre fűszeres az édesanyjával együtt a véletlen játéka folytán a hajdani templomot és rituális fürdőt rejtő ingatlanba kerültek lakóként, vagy a jó ég tudja már, hogy milyen jogcímen.

Grünwald bácsinak, hadd mondjam ezt az emlékező gyerek szájával, volt egy jelentősen megnagyított csomagtartóval felszerelt biciklije. Ezzel a biciklivel járta a falu utcáit, és mély orrhangon kiabálta:

- „Toll, mi van eladó!?”

Gyűjtötte persze a lenyúzott, bűdös állatbőröket is. Ezek ideális szó és tároló helye lett a hajdani mikvé, az egykori, simára betonozott rituális fürdő. A kisebb és enyhén beszédhibás Grünwald gyerekek úgy emlegették a mikvét, hogy a „cémentes”. Ha keresték a papát és ő éppen a bőrökkel bajmódott, akkor arra kérdésre, hogy hol van apátok, az a válasz jött, hogy „a bu- burósbe” (a bőrösben).

II/2. Összefoglalás helyett

A sors fintora, hogy a vallásos zsidóság hitéletének egyik megszentelt eszköze, színtere, a testi-lelki higiénia szentélye ezúttal bűdös állatbőrök tárolására szolgált. Tette mindezt egy azelőtt feltehetőleg vallásos zsidó ember.

Ne higgye a kedves olvasó, hogy ezrét most, öregedő fejjel elítélem, megrovom néhai Grünwald Józsefet. Mi volt ez, ahhoz képest, ami velük, zsidókkal történt?! Nem. Még csak meg sem szólom, nem is csodálkozom, nem is fanyalgok a történeten.

Az esetet jelképesnek tartom abban a tekintetben, hogy a holocaust miatt hogyan fordul el választott népe, első reakcióként, örökkévaló istenétől.

Éppen ezért csodálattal tölt el, hogy ma Budapesten 22, vidéki városokban 15 zsinagóga, közöttük pár ortodox is, működik.

A régi Nagyrábén nem volt nagyobb az antiszemitizmus, mint manapság a világban és időnként hazánkban. Sokan most megint a zsidók egyfajta világméretű összeesküvéséről beszélnek a más vallásúakkal szemben.

Mi lehet ennek az oka, vetődik fel a kérdés?. Én úgy gondolom, hogy a globalizáció, amit túldimenzionálva leginkább a tolakodó zsidó tőkének tulajdonítanak. A dologban annyi igazság van, hogy a nemzetközi pénzvilágban a zsidó tőkének, ha nem is domináns, de jelentős szerepe van.

Régen a zsidókat a társadalmi lét sok területéről kiszorították. Maradt a gazdaság finnyás uraságok által alantásnak tartott része, amibe belekapaszkodtak. Kufárkodtak, bankárkodtak, néha uzsorára is, de a szegény falusi lakosságnak szinte vég nélkül hiteleztek is. (Igaz, nem a bankárok, hanem a kereskedők.)

Így fordulhatott elő, hogy pl. a Nyírbaktáról (ma Baktakék) Budapestre felszármazott Dr. Schwartz Tivadar, ügyvéd két fia, Pál és György, **Soros** néven dúsgazdag gyáros, illetve tőzsdeguru lett Amerikában, a lehetőségek földjén.

György egy egész birodalmat teremtett spekulációval szerzett („csinált”) pénzén, többek között oktatási, jótékonyági célokra is. (Pénzével a világpolitikára is komoly hatással van!)

Sokan spekuláns volta miatt mélyen megvetik, szemükben ő az „Örök Zsidó”. Mások elismerik sikereit, egyesek hálásak neki, de senkinek sem közömbös. Bátyja, Pál, a dúsgazdag gyáros pedig egy fillért sem volt hajlandó, pl., szülőhazája megsegítésére adni.

A zsidók is éppen olyan emberek, mint más nációk gyermekei. Vannak köztük ilyenek is, meg olyanok is. Jók is, de rosszak is. Ahogy egy nép sem lehet kollektíven bűnös, jó vagy rossz, úgy a zsidóság sem lehet eleve gonosz, a becsületes munkásember zsírján élősködő parazita, ahogy ez a régi Magyarországon be volt állítva.

Ne feledjük azt sem, hogy a magyar Nobel- díjasok zöme zsidó származású. Ennek valami okának kell lenni. Félreértés ne essék. Nem arra célzok, hogy a választott nép mindenkinél különb volna. Sokkal inkább arra gondolok, hogy ezt az alkotó, kutató, minden igazságot megkérdőjelező attitűdöt évezredes üldöztetésük, a kényszer hozta ki belőlük, szemben az ősiségükben vagy éppen a hetedíziglieni árjaságukban elkényelmesedett, egész népek mentalitását meghatározó embercsoportokkal.

Ezen utóbbiak közé sorolom az üres magyarságukkal kérkedőket is, de az igazi hazafiságot, a magyaros tenni akarást nagyon sokra becsülöm.

A zsidóság történelme Rábén a holocausttal véget ért. Ma egyetlen zsidó család sem él Rábén.

Debrecen, 2005-08-23